

УДК 339.061

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА І ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНОСТІ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

Ю. Присяжнюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000 м. Львів, Україна, тел. (032) 239-44-63*

Розглянуто сучасні тенденції інноваційного і науково-технічного розвитку в контексті специфіки економіки України. Встановлено, що розвиток інноваційної діяльності має стати невід'ємною складовою частиною реформування економіки країни.

Ключові слова: інновації, науково-технічний розвиток.

Інноваційний розвиток економіки притаманний усім розвинутим країнам світу, який є одночасно чинником і результатом економічного зростання країн. Його ефективність зумовлена певними інноваційними напрямками, що задовольняють потреби динамічного розвитку господарства держави. Рівень ефективності використання науково-технічних інноваційних досягнень залежить від протиріч між потребами та можливостями їх впровадження.

Сучасний стан господарського розвитку України, першочергово характеризується надзвичайно низьким науково-технічним та інноваційним впровадженням і їх впливом на господарське зростання, існуванням багатьох перешкод, які гальмують підвищення рівня інновацій вітчизняного господарювання і їх ефективного використання.

Метою роботи є дослідження проблем розвитку інноваційної сфери в Україні та визначення напрямів розвитку інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку інноваційної діяльності розглянуто в працях В. Александрової [3], Л. Антонюка [4], Ю. Бажала [11], В. Гесця [12], В. Соловійова [12]. Питання ефективності державної інноваційної політики та засобів її підвищення досліджують вчені Федулова [26]. Проблеми фінансового забезпечення і стимулювання інноваційної діяльності досліджували Д. Гуменюк, М. Крупка, С. Онишко. Дослідження проблем і перспектив розвитку інноваційної діяльності в регіонах здійснювали вчені А. Валюх, І. Кукурудза [16], та ін.

Про важливість досягнень у сфері науки, техніки й технологій для економічного розвитку писали як видатні вчені минулого (А. Сміт [22], Д. Рікардо [21], Р. Оуен [20] Е. Бем-Баверк [7], так сучасні дослідники. Свою працю "Дослідження про природу і причини багатства народів" А. Сміт присвятив, головню тому, що сучасні економісти називають науково – технічним прогресом (НТП) і економічним зростанням. Проблеми економічного зростання висвітлили саме західні економісти: Д. Брайт [40], Е. Денісон [36], Д. Сахал [23], Р. Солоу [38], Б. Твісс [25], Р. Фостер [28], Й. Шумпетер [30], а також українські учені Л. Антонюк [4], Д. Лукьяненко [19], Ю. Макогон [17], Т. Медведкин [17], Н. Мешко [18]. Ю. Пахомов [19], А. Філіпенко [19],

О. Шнирков [31] та ін. Основним виробничим капіталом суспільства, важливим джерелом економічного зростання, окрім природних і трудових ресурсів, вони вважали НТП, безпосередньо пов'язаний з інноваційним процесом. За словами американського економіста Д. Брайта [33], це єдиний процес, що об'єднує науку, техніку, економіку, підприємництво й управління з метою отримання новинок і триває від зародження ідеї до її комерційної реалізації. Отже, інноваційний процес охоплює весь комплекс відносин: виробництво, обмін, споживання і суттєво впливає на зростання ВВП. Такі відомі економісти, як М. Абрамовіч [2], Р. Солоу [34], Е. Денісон [35], Л. Канторович [14], оцінюють цей вплив у 88%.

Досліджуючи економічне зростання за умов ринкової економіки, Е. Денісон розрахував кількісні значення його чинників, зокрема, збільшення трудовитрат (32%); підвищення продуктивності праці (68%), у т. ч. інновацій (28%), капіталу (19%), освіти (14 %), економії, зумовленої масштабами виробництва (9%), ефективного використання ресурсів (17%) [9].

Передумовами появи інновації є потреба ринку і винахідництво.

Інновація – це відповідь на потреби ринку, попит на визначений продукт, товар, послугу, або маркетинговий варіант, який можна назвати еволюційним.

Винахідництво, тобто інтелектуальна діяльність людини зі створення нового продукту, спрямована на задоволення попиту, якого на ринку ще немає, але може з'явитися з появою нового продукту. Отже фактично це спосіб створення нового ринку, який можна вважати радикальним, революційним.

Зміст нової економічної категорії “інновації” обґрунтував австрійський учений Йозеф Алоїз Шумпетер [30], трактуючи її, як зміни з метою впровадження та використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм виробництва у промисловості. Дослідник характеризував інновацію як нове науково – організаційну піддання виробничих чинників, мотивованих підприємництвом. Підприємець “спрямовує засоби виробництва в нове русло” і завдяки цьому отримує підприємницький прибуток.

Й. А. Шумпетер виокреслив такі види інновації:

- виготовлення нового блага;
- впровадження нового методу виробництва;
- освоєння нового ринку збуту;
- отримання нового джерела сировини або напівфабрикатів;
- реорганізацію, наприклад, з метою забезпечення монопольного становища [30].

Вагомий внесок у формування теорії інноваційної діяльності зробили російські дослідники. Зокрема, хвильова теорія М.Д. Кондратьєва [15] дала можливість фахівцям сфери управління досліджувати причини спадів у промисловості та знаходити шляхи уникнення кризових ситуацій завдяки інноваційному оновленню капіталу [15]. Сучасні вчені тлумачать термін “інновація” по різному. Б. Твісс [39] вважає, що інновація – це процес, у якому винахід або ідея набуває економічного сенсу. Ф. Діксон [5] визначає інновацію як сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, які сприяють появі на ринку нових і поліпшених промислових процесів та обладнання. Згідно з Б. Санто [24], інновація – це суспільний техніко – економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів дає змогу отримати кращі за своїми властивостями вироби та технології, і, якщо інновація орієнтована на економічну корисність, прибуток, то її поява на ринку може принести додатковий прибуток. Д. Сахал [23] вважає що інновації порушують рівновагу всієї

господарської системи, спричиняючи коливання. М. Хучек [29] характеризує інновацію за трьома напрямками: функціональним, атрибутивним і предметним: за функціональної точки зору інновації – це свідомий процес упровадження змін у техніці, технології, організації праці; за атрибутивної – інновації є однією з можливих реакцій підприємства на суспільні потреби; з предметної – охоплюють сукупність виробів, процедур і методів, що характеризуються певними спільними ознаками. Суть інновації полягає в упровадженні нових інструментів чи нових принципів застосування інструментом, нової сировини чи матеріалу або нової технології [37].

Більшість дослідників вважають інновацією кінцевим результатом інноваційної діяльності, що набуває форми нового або модернізованого продукту, призначеного для продажу на ринку, нового технологічного процесу, впровадженого у діяльність суб'єкта господарювання. І. Балабанов [6] визначив цей термін як матеріалізований результат від вкладення капіталу в нову техніку або технологію, в нові форми організації виробництва праці, обслуговування та управління, включаючи нові форми контролю, обліку, методів планування, аналізу та тощо [11].

За визначення Р. Фатхутдінова [27], інновація – це кінцевий результат упровадження нововведення з метою зміни об'єкта управління та одержання економічного, соціального, екологічного, науково – технічного чи іншого ефекту [32]. С. Ілляшенко [10] трактує інновацію як кінцевий результат діяльності зі створення і використання нововведень, втілених у формі удосконалених чи нових товарів (виробів чи послуг), технологій їх виробництва, методів управління на всіх стадіях виробництва та збуту товарів, що сприяють розвитку і підвищенню ефективності функціонування підприємств, які їх використовують.

Як нововведення, пов'язане з науково – технічним прогресом визначають інновацію В. Василенко та В. Шматко [8]. Зміст полягає у відновленні основних фондів і технологій, в удосконаленні управління й економіки підприємства [19].

Дослідження цього поняття законодавчо регламентована у Законі України “Про інноваційну діяльність” [1]. Згідно з законом інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно – технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

На підставі аналізу усіх цих визначень, інновації доходимо висновку, що специфічною ознакою інновацій є зміна, а визначальною функцією інноваційної діяльності є функція змін. Отже, інновації можна трактувати трояко:

а) в широкому значенні – як будь – яку зміну, що змінює конкурентоспроможність суб'єктів господарювання;

б) у вузькому значенні – як процес трансформації наукових досягнень у виробництво;

в) як будь – яку зміну впроваджену у власну господарську практику суб'єктом господарювання з метою підвищення своєї конкурентоспроможності, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Отже, залежно від об'єкта і предмета дослідження, інновації можна розглядати як процес, як систему, як зміну і як результат. Узагальнивши науковий досвід, інноваційні процеси можемо поділити на такі складові: мета інновацій; інноваційний потенціал; управління інноваційним процесом; сфера застосування; джерело

виникнення; спрямування діяльності: ефективність впровадження; економічні вигоди; джерело фінансування.

Сформульована на підставі аналізу літературних джерел дефініція поняття “інновація” має такий вигляд: кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у формі нового або удосконаленого продукту, призначеного для виведено на ринок, нового або удосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності, або у новому підході до соціальних послуг, та має економічний, соціальний, екологічний, науково – технічний чи інший ефект.

Щоб система управління інноваційною діяльністю була ефективною вона повинна спиратися на відповідні теоретичні розробки, спрямовані на уточнення понятійного апарату та класифікації інновацій, а також дослідження генези інновацій.

Попри те, що терміни “інновація” та “інноваційний процес” утворені з одно корінних слів, за обсягами позначування понять вони не збігаються: інноваційний процес пов’язаний зі створенням і розповсюдженням інновацій. Інноваційний процес – це процес перетворення наукового знання в інновацію, який можна представити як послідовний ланцюг подій, за перебігу яких інновація з ідеї перетворюється на конкретний продукт, технологію чи послугу та поширюється завдяки практичному використанню. Сукупність науково – технічних, технологічних і організаційних змін, що відбуваються в процесі реалізації інновацій, є інноваційним процесом.

Інноваційна діяльність є надзвичайно складним процесом і залежить від багатьох зовнішніх чинників (історичних, соціально – економічних тощо), а також від мети, на досягнення якої спрямована.

1. Закон України Про інноваційну діяльність (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 36, ст.266)
2. Абрамовіц М. The Gold Book of Venture capital firms. Kennedy Information / М.Абрамовіц, Солоу, Е. Денісон. – LLC, Fitzwilliam? New Hampshire. – 2002.
3. Александрова В.П. Прогнозування впливу інноваційних факторів на розвиток економіки України / Александрова В.П, Скрипниченко М.І. Фадулова Л.І./Економіка і становлення нової системи господарювання – Київ – 2007. С 9-
4. Антонюк Л.Л. Генезис, сутність, види та етапи розвитку інновацій / Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації. Монографія. – К.: КНЕУ. – 2003. -394 с.
5. Американские буржуазные теории управления (критический анализ) – М.: Политиздат, 1978 – 435с
6. Балабанов И. Инновационный менеджмент / И. Балабанов. – СПб. : «Питер», 2000. – 208 с
7. Бем-Баверк Е. Основы теории ценности государственных благ – 1886.
8. Василенко В.О., Шматько В.Г. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник. За ред. ВО. Василенко.- Київ: ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.
9. Денисон Э. Исследование различий в темпах экономического роста. – М.: Прогресс, 1971
10. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: навч. посібник 2-ге вид., перероб. і доп./ С. М. Ілляшенко. — Суми: ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. — 324
11. Інноваційний розвиток економіки та напрямки його прискорення: Наук. доп. / Ю. М. Бажал, І. В. Одотюк, М. С. Данько, О. О. Лапко, В. П. Александрова. – К.: Ін-т економічного прогнозування, 2002. – 80 с

12. інноваційно-технологічний розвиток економіки Т.2 / За ред. акад. НАН України В.М.Гейця. акад. НАН України В.П. Семиноженко, чл.=кор.НАН України Б.Є.Кваснюка . – Фенікс.- 2007.
13. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
14. Канторович Л.В. Системный анализ и некоторые проблемы научно-технического прогресса. // Диалектика и системный анализ. - М.: Наука, 1986.
15. Кондратьев Н. Д. Избранные сочинения. – М.: Экономика, 1993.
16. Кукурудза І.І. Інноваційна діяльність в регіоні: стан, проблеми, перспективи / І. Кукурудза // Вісник економічної науки України. – 2007. – № 1. – С. 67-70.
17. Макогон Ю. В. Инновационно-инвестиционная сфера Украины: состояние и перспективы развития // Вісн. Львів. комерц. акад. – Вип. 18; Ч. 1 – Л.: ЛКА, 2005. – С. 19–27. Макогон Ю. В., Медведкин Т. С. Предпосылки построения инновационной модели экономики Украины в условиях интеграции: Зб. наук. пр. міжнар. наук.–практ. конф. 20–21 січня 2005 р. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – С. 141–144.
18. Мешкою Н.П. Інноваційний розвиток країн світової економіки в умовах глобалізації: монографія / Н. П. Мешко ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. - Донецьк : Юго-Восток, 2008. - 344 с.
19. Международные стратегии экономического развития / Ю. Н. Пахомов, А. С. Филипенко, Д. Г. Лукьяненко, Ю. В. Макогон, С. В. Громенкова. –К.; Донецк: КНУ–ДонНУ, 2001. – 239 с
20. Оуэн, Роберт Избранные сочинения в двух томах. — Москва, Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1950. — 768 с
21. Рикардо. Д. Начала политической экономии и налогового обложения – 1817 г. Афанасьев В. С. Давид Рикардо. — М.: Экономика, 1988. — 128, [2] с. — (Из истории экономической мысли).
22. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів”
23. Сахал Д. Технический прогресс: концепции, модели, оценки. – Москва, «Финансы и статистика» 1985.
24. Санто Б. Сила инновационного саморазвития / Б.Санто. — Инновации 2004. — № 2. — С. 5—15.
25. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями [Текст] : пер. с англ. / Б. Твисс. - М. : Экономика, 1989. – 271 с
26. Фадулова Л.І. Прогнозування впливу інноваційних факторів на розвиток економіки України / Александрова В.П, Скрипниченко М.І. Фадулова Л.І.//Економіка і становлення нової системи господарювання – Київ – 2007. С 9
27. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент / Р.А. Фатхутдинов.— Спб.: Питер, 2002. —400 с.
28. Фостер Р Обновление производства: атакующие выигрывают – изд-во - Прогресс. – 1987. – 197 с
29. Хучек М. Стратегия инновации на предприятии РАУ. М., 1992
30. Шумпетер Й. Теория экономического развития. – М.: Прогресс, 1982.
31. Шнирков О. І. Європейський Союз у глобальному інноваційному просторі . монографія.- К.: ВПЦ "Київський університет", 2008.- 143с.
32. Экономико–математические методы и прикладные модели: Учеб. пособ. для вузов / В. В. Федосеев, А. Н. Гармаш, Д. М. Дайитбегов и др.; Под ред. В.В. Федосеева. – М.: Юнити, 1999.
33. http://www.wto.org/english/res_e/its2003_e/its03_byregion_e.htm.
34. E. The Gold Book of Venture capital firms. Kennedy Information / М.Абрамовіц, Солоу, Е. Денісон. – LLC, Fitzwilliam? New Hampshire. – 2002.
35. Denison Edward F. The Gold Book of Venture capital firms. Kennedy Information / М.Абрамовіц, Солоу, Е. Денісон. – LLC, Fitzwilliam? New Hampshire. – 2002.

36. Denison Edward F. Trends in American Economic Growth, 1929-82. 1 Oct 1985. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
37. Glaziev S., Karimov I., Kuznetzova I. Innovation activity of industrial enterprises in Russia. – IASA, 1996.
38. Robert Merton Solow. The Economic of Resources and the Resources of Economics, 1974.
39. Twiss B. Managing Technological Innovation, 4th Edition. Pitman Publishing, 1992. – 673с.
40. http://www.wto.org/english/res_e/its2003_e/its03_byregion_e.htm.
41. http://www.wto.org/english/res_e/its2003_e/its03_byregion_e.htm.

SCIENTIFIC AND TECHNICAL AND INNOVATIVE TO ACTIVITY IN INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Yu. Prysiazhniuk

*Ivan Franko National University of Lviv
vul. Universitetska 1, Lviv 79000, Ukraine, tel. (032) 239-44-63.*

Modern innovative and scientific and technical progress trends are considered in the context of specific of economy of Ukraine. It is set that development of innovative activity must become inalienable component part of reformation of economy of country.

Key words: innovations, scientific and technical development

НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКАЯ И ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЯХ

Ю. Присяжнюк

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, 79000 м. Львов, Украина, тел.(032) 239-44-63*

Рассмотрены современные тенденции инновационного и научно-технического развития в контексте специфики экономики Украины. Установлено, что развитие инновационной деятельности должно стать неотъемлемой составной частью реформирования экономики страны.

Ключевые слова: инновации, научно-техническое развитие.